

Тетяна Попович
(Чернівці)

ДЕСКРИПЦІЯ ЕМОЦІЙНОГО КОНЦЕПТУ FEAR/СТРАХ

(на матеріалі сучасного англomовного художнього
дискурсу авторів-чоловіків та авторів-жінок)

Мета статті полягає у виявленні та співставленні тендерних особливостей дескрипції ЕК FEAR/ СТРАХ у сучасному англomовному художньому дискурсі.

Актуальність теми дослідження зумовлена антропоною природою об'єкта, ЕК FEAR/ СТРАХ, та його тендерними уявленнями і стереотипами, вираженими суб'єктами жіночої та чоловічої статі.

Наукова новизна роботи базується на тому, що представники англomовної лінгвокультури чоловічої та жіночої статі мають тендерно специфічні уявлення про страх, що орієнтують чоловіка й жінку на різні моделі соціальної поведінки, прояву та опису даної емоції.

Страх є однією з домінантних емоцій людини. Страх первісної людини перед явищами природи, страх війни, хвороби, катастроф, втрати кохання, страх за своє життя, за життя близьких і дорогих людей, страх перед невідомістю - всі ці та інші приклади страху підтверджують універсальність та домінантність даної емоції.

Ми розглядаємо ЕК СТРАХ як багатоаспектне явище, яке має відношення до психології, соціології та лінгвістики. В системі людських емоцій страх постає як психічний процес, що відображає ставлення людини до самої себе та світу і характеризується мімічними, психоматичними, поведінковими змінами, які змальовані у мові. Щодо інтенсивності людський страх може варіюватись від переляку (fright) чи паніки (panic) до жаху (horror).

Дослідженню емоцій присвячені роботи багатьох дослідників, зокрема А. Вежбицької, Н.Д. Арутюнової та В.І. Шаховського. На даний час вже сформовано лінгвістичний напрям - «емоціологія» (В.І. Шаховський), метою якого є вивчення вербальних корелятивів

емоцій у трьох аспектах: номінація, дескрипція та експресія [2, с 105-106].

Термін "дескрипція" у науковий обіг було введено Бертраном Расселом, який розумів її як "те, що відноситься до чогось...", тобто деякий чи конкретний об'єкт, що володіє певними ознаками [1, с.41].

Дескрипцію кваліфікуємо як моно- чи полілексемні описово-номінативну одиницю, що здійснює ідентифікаційну або референтну функцію власного імені та використовується для кваліфікації денотата за певною (постійною чи ситуативною) ознакою, виділяючи його із класу об'єктів; адекватна інтерпретація значення дескрипції залежить від контексту, що дозволяє не тільки розшифрувати експліцитні, а й декодувати імпліцитні відтінки семантики описових сполук. До описових одиниць відносяться графічні, морфологічні, лєсико-стилістичні, лєксико-синтаксичні засоби та конвенціональні метафори.

Незважаючи на універсальний характер людських емоцій, дескрипція ЕК СТРАХ відрізняється у авторів чоловіків та авторів жінок, це зумовлено менталітетом, асоціаціями та світосприйняттям автора.

Страх розглядається як емоція, що викликається швидким підвищенням нейронної активності. Різні градації страху у людини виражаються по-різному: жахом, панікою, боязню, тривожністю, боязливим чеканням, пов'язаними із страхом відчуттями покірливості і відданості. У людини при сильному переляку або жаху спостерігаються: заціпеніння, панічне бажання втекти, безладне дифузне м'язове збудження. Заціпеніння, що настає при переляку, як правило, швидко проходить і може змінитися руховим збудженням. Наприклад, гнана страхом людина може зробити такий стрибок через перешкоду, підняти такий тягар, стати раптом здатною на таку напругу, яка в звичайному стані немислима.

І в авторському дискурсі чоловіків та жінок страх виступає як діяч: *catch one's breath, to quicken the pulse* та описується через актуалізацію фізіологічних проявів емоції: *to go white with fear, to tremble with fear, to feel goosebumps, trembling hands, to look waxen, chills that flash up one's spine*.

Дескрипція страху в авторському дискурсі чоловіків та жінок майже не відрізняється, тобто і в авторів жінок, і в авторів чоловіків присутні як зовнішні так і внутрішні фізіологічні прояви емоції страху: / *had just finished brushing my teeth and was heading back downstairs when a quiet knock sent **my heart thuddins asaint my rib case**. I flew to the door; I had a little trouble with the simple dead bolt, but I yanked the door open at last, and there he was. All the agitation dissolved as soon as I looked at his face, calm taking its place. I breathed a sigh of relief—**yesterday's fears** seemed very foolish with him here.* (Meyer, c.92)

*Mal'akh's eyes moved with trepidation now to the stone pyramid on the floor beside the professor's open bag. **His breath caught, and his heart pounded**. I have waited for years . . . **His hands trembled slightly** as he reached down and picked up the Masonic Pyramid. As he ran his fingers slowly across the engravings, he **felt awed** by their promise. Before he became too entranced, he put the pyramid back in Langdon 's bag with the capstone and zipped it up.* (Brown, c.237)

Проте слід відзначити, в авторському дискурсі жінок є тендерна відмінність у описі емоційного концепту страх. При дескрипції страху у жінок переважають внутрішні фізіологічні прояви, в той час як при описі даної емоції у чоловіків домінують зовнішні фізіологічні прояви, наприклад:

(1) ***The chills that flashed up my spine** whenever I thought of that trip were no different than the ones I'd felt before I'd taken my walk with Jacob Black. They should be different, I thought. I should **be afraid** — / knew I should be, but I couldn't feel **the right kind of fear**.* (Meyer, c.51)

(2) *Alice's expression was something I recognized - an expression that sent **an automatic shock of panic** through my body. The vacant look in her eyes told me that she was seeing something very different from the mundane lunchroom scene that surrounded us, but something that was every bit as real in its own way. Something that was coming, something that would happen soon. **I felt the blood slither from my face**.* (Meyer, c.31)

Як бачимо, подані приклади дескрипції містять внутрішні фізіологічні прояви страху, коли мороз пробігає по шкірі {*the chills that flashed up my spine*} та кров відходить від обличчя {*Ifelt the*

blood slither from my face).

Розглянемо дескрипцію зовнішніх фізіологічних проявів страху у чоловіків:

(3) "**My hair was standing up on the back of my neck**, though I didn't understand the meaning of anything the beautiful creatures were saying. My instincts told me that there was danger, that the angel had meant it when she spoke of killing, but my judgment overruled my instincts. I had not been taught to **fear** women, but to protect them. (*Jasper's memories*) (Meyer, с 199)

(4) *But the great devil, the fire, was burning again, big and far away, and the smoke went up to Heaven, to the white clouds. **My teeth chattered**. The fear came up in me, and I pushed it backdown.* (Rice, с 101)

З та 4 приклад висвітлює авторське розуміння жінки того як чоловіки переживають страх, адже дескрипція страху чоловіків реалізується зовнішньо - волосся стало дибки {*my hair was standing up on the back of my neck*} та цокотять зуби {*my teeth chattered*}.

Результати аналізу дискурсивних контекстів емоційного концепту FEAR/СТРАХ дозволяють виділити експліцитні та імпліцитні метафори страху і у авторів чоловіків, і у авторів жінок. Типова метафора завжди імпліцитна, оскільки для її розуміння (виокремлення корелята відповідного референта) необхідно здійснити процедуру інференції - виведення нового знання на підставі інтерпретації значення мовних знаків. Експліцитні метафори, на відміну від імпліцитних, не потребують інференції, оскільки їх зміст повною мірою відображається буквральними значеннями відповідних мовних виразів, наприклад:

(1) *Aching. Searing. He begged to be taken, to let it end, but as the water lapped louder in his ears, new images began to flash. His hell had only just begun. He saw bits and pieces. **Scattered frames of sheer panic. He lay halfway between death and nightmare, begging for deliverance**, but the pictures grew brighter in his mind.* (Brown, с.202)

Дана метафора імплікує таку концептуальну ознаку страху, як розповсюдженість та опис стану героя, що знаходиться десь між смертю та кошмаром і благає про спасіння {*He lay halfway between death and nightmare, begging for deliverance*}.

(2) *Quickly, I grabbed the lamp, struck a match hard and broke it*

*in my frenzy, then got the flame as I wanted it and held the small vessel of kerosene poised in my hand "Get away from the window. Shut it," I told her. And she obeyed as if the sudden clear, spoken command released her from a **paroxysm of fear**. And light the other lamps, now, at once.' I heard **her crying** as she struck the match. Lestat was coming down the hallway. (Rice c 124)*

(3) *She looked down, struggling with some internal dilemma. Suddenly, **she stiffened and her eyes flew wide open**. **Fear flashed across her face for the first time**. (Meyer, c 292)*

Так, у (2) жіночий страх уподібнено приступу хвороби, а у (3) - природному явищу - спалаху. Наведені фрагменти, окрім експліцитних маркерів референтної ситуації страху (метафор *paroxysm of fear* та *fear flashed*), містять опис стану страху героя, як такий, що призводив у (2) прикладі дівчину до сліз {*her crying*}, а у (3) -до замінення та розширення зіниць {*she stiffened and her eyes flew wide open*}.

У переважній більшості випадків зафіксовані метафори є конвенціональними (онтологічними) за способом концептуалізації й імпліцитними за способом об'єктивації. Та слід зазначити, що у авторів чоловіків переважають конвенціональні метафори не лише за кількістю, а й за різноманітністю: *The fall was only four feet, and yet as Ming hit the icy water head first he felt like his face had hit pavement at fifty miles an hour. The liquid that engulfed **his face was so cold it felt like burning acid**. It brought an instantaneous spike of panic*. (Brown, c.87-88)

The bruises on Danny's neck had faded, and their fears seemed to have faded with them. (King, c 194)

*Some of his **terror** — the part that had to do with driving off the road or wrecking the snowmobile on an unseen curve — melted entirely away. (King, c. 227-228)*

Крім того, у авторів жінок відсутні образні метафори, а у авторів чоловіків присутні: *His fear was **big inside him, a runaway elephant**. For two days he had been waiting to start sneezing, coughing, hawking black phlegm and spitting it into the commode. He wondered about the others, people he had known all his life. **His heart beat slowly in his chest**. Faintly, he could hear the sound of an air purifier sighing air into the room. He felt **his fear twisting and turning inside him***

beneath his poker face. Sometimes it was big and panicky, trampling everything: the elephant. Sometimes it was small and gnawing, ripping with sharp teeth: the rat. It was always with him. But it was forty hours before they sent him a man who would ta/£...(King, c45)

Вважаємо, що високий рівень вживання конвенціональних метафор пояснюється соціально-психологічною релевантністю для автора реальних вчинків, дійсністю, в якій автор себе осмислює і мовною інтерпретацією подій.

Також виявлено експліцитні порівняння, які домінують у авторів чоловіків, у авторів жінок їх майже нема, наприклад: *She looked at him without saying anything, and a dread suddenly roosted in his heart like an evil bird coming back to an old nest. It was a fear that she might turn away from him, deny him, show him the back of her cheap coat, and simply go off to the subway around the corner, leaving him.* (King, c.32)

Stu said. "I... I can't talk now. Not about that. Just get the aspirin, okay? Then we'll talk." "Okay..." But fear had settled onto Tom's face like a gray cloud. "Kojak, want to come with Tom?" Kojak did. They walked off together, heading east. (King, c.633)

Fear cripples faster than any implement of war. There was no mirror in the passage to admire his disguise, but he could sense from the shadow of his billowing robe that he was perfect. Blending in was part of the plan . . . part of the depravity of the plot. (Brown, c.29)

У вищенаведених прикладах страх порівнюється зі злюю пташкою, яка повертається до старого гнізда, з сірою хмарою та інструментом війни. Порівняння акцентують такі концептуальні ознаки страху, як рекурентність, всеохопленість та швидкість.

Яскраво відображають дескрипцію страху епітети, які ми поділили на певні семантичні підкласи:

- інтенсивність переживання емоції - *mounting fear, rising panic* (King), *growing trepidation* (Brown)

- глибина переживання емоції - *deep dismay* (King) *consuming panic* (Rice)

- оцінність переживання емоції - *terrible fear* (Rice), *loathing horror, drunken panic* (Brown), *wild fright* (Matheson)

- характер емоції - *suffocating fear, wounded fear, numbed horror* (King), *utter horror, instinctive fear intelligent awe, insidious*

fear (Meyer)

- неочікуваність емоції - *sudden, irrational fear* (King), *unexpected apprehension* (Brown), *abrupt panic* (Meyer)
- кольорове забарвлення емоції - *black terror* (Matheson), *blue horror* (King)
- температура емоції - *cold terror* (King)
- протікання емоції - *the current panic* (King), *occasional fear, recurring fear* (Rice), *eternal fear* (Brown)

В авторському дискурсі чоловіків відображено усі семантичні підкласи, а у жінок - лише 3 підкласи - характер, глибина переживання та протікання емоції. Кількість епітетів у авторів чоловіків з великим відривом переважають кількість епітетів у авторів жінок. Вони надзвичайно різноманітні та насичені.

Порівняльний аналіз дескрипції емоційного концепту FEAR/СТРАХ репрезентує тендерні відмінності в авторському дискурсі, які полягають у тому, що автори чоловіки доповнюють дескрипцію страху за допомогою неологізмів (*paranoia, hydrophobia, claustrophobia, reading phobia, to be catatonic*), фразеологізмів (*fear-driven heart, slack-jawed horror, scares the crap/the bejesus/the living Jesus/gutless/spitless/shit/the living hell out of sb*), розмовних слів (*funk, jeepers-creepers, heebie-jeebies, to freak sb. out*) та графічних засобів (*hyphenation, multiplication, italics*). На відміну від чоловіків, жінки не вживають з такою частотністю дані фігури, проте у них домінують риторичні питання, що спонукають читача до роздумів та власних висновків: *And suppose you could hold her in your arms and she would look on you without **horror** or disgust, what then? A few short years to watch her suffer every prick of mortality and then die before your eyes? Does this give happiness?* (Rice, с.64)

Таким чином, дескрипція емоційного стану страху здійснюється за допомогою мовних виразів, які згідно словникових дефініцій не містять ознак, що дозволяють віднести їх до номінативних засобів емоційного концепту FEAR/СТРАХ, проте набувають таких ознак у контексті дискурсу. Емоція СТРАХ робить чоловіків і жінок унікальними в силу індивідуального варіювання даної емоції. Як психічні індивіди, чоловіки і жінки, переживають, передають та описують страх специфічно. Ця

специфіка визначена тендерною індивідуальністю та особистістю автора.

Як свідчать результати аналізу дискурсивних контекстів дескрипції емоційного концепту FEAR/СТРАХ у авторів чоловіків переважають графічні, морфологічні, лєсико-стилістичні, лєксико-синтаксичні засоби та конвенціональні метафори, а у авторів жінок їх кількість значно менша. Слід додати, що автори жінки при дескрипції страху у чоловіків базуються на внутрішніх проявах емоції, а при дескрипції страху у жінок - увага зосереджена на зовнішньому стану страху, в той час як у авторів чоловіків ця різниця дуже сильно розмита, можна сказати майже відсутня.

Перспективи дослідження полягають у здійсненні аналізу дескриптивних засобів мовного втілення емоційного концепту FEAR/СТРАХ на більш репрезентативному матеріалі.

Список літератури

1. Рассел Б. Дескрипции / Б.Рассел // Новое в зарубежной лингвистике.- Вып. 13. Логика и лингвистика. Проблемы референции. - М.: Прогресс, 1985. -С. 41-54.
2. Шаховский В.И. Эмоциональные культурные концепты: параллели и контрасты / В.И.Шаховский // Языковая личность: культурные концепты. -Волгоград: Волг. гос. пед. ун-т, 1996. -С.105-106.

Ілюстративна література

3. Anne Rice Called out of Darkness Christian Life - Personal Growth, Format: Hardcover , New York, October 7, 2008 - 256 p.
4. Anne Rice Christ the Lord: Out of Egypt Ballantine Books (Paperback & Hardback), United State, 2005 - 300p.
5. Anne Rice Interview with the Vampire Alfred A. Knopf, (Paperback), United States, April 12, 1976 - 340p.
6. Dan Brown Angels and Demons Pocket Books (Paperback), May 2010 -480p.
7. Dan Brown Deception Point Simon & Schuster (US) and Corgi (UK), (Hardback), 2001-73 p.
8. Dan Brown Digital Fortress St. Martin's Press Transworld (United Kingdom), November 2, 2004 - 217p.
9. Dan Brown The Da Vinci Code Orion Publishing Co, New York, CDB, 2006 - 298p.

10. Dan Brown *The Lost Symbol Special Illustrated Edition* (Hardcover), New York, September 2009 - 528p.
11. Richard Matheson *I am Legend* IDW Publishing; illustrated edition, October 26, 2005 - 244p.
12. Stephenie Meyer *The Host* (Hardcover), Little, Brown and Company; 1 edition (May 6, 2008) - 614p.
13. Stephenie Meyer *Twilight* (The Twilight Saga, Book 1) (Paperback) Little, Brown Books for Young Readers, 2005 - 184p.
14. Stephenie Meyer *New Moon* (The Twilight Saga, Book 2) (Paperback) Little, Brown Books for Young Readers, 2006 - 367p.
15. Stephenie Meyer *Eclipse* (The Twilight Saga, Book 3) (Paperback) Little, Brown Books for Young Readers, 2007 - 426p.
16. Stephenie Meyer *Breaking Dawn* (The Twilight Saga, Book 4) (Paperback) Little, Brown Books for Young Readers, 2008 - 48 lp.
17. Stephenie Meyer *Midnight Sun* (The Twilight Saga, Book 5) (Paperback) Little, Brown Books for Young Readers, 2005 - 264p.
18. Stephenie Meyer *The Short Second Life of Bree Tanner* (The Twilight Series) (Hardcover) Little, Brown Books for Young Readers, June 5, 2010 -178p.
19. Stephen King *Green Mile* Signet Books (Paperback), United States, March 28, 1996 -201p.
20. Stephen King *It* Viking (Hardcover), United States, September 15, 1986 - 712p.
21. Stephen King *The Dead Zone* Viking (Hardcover), United States, August 1979-402p.
22. Stephen King *The Shining* Doubleday (Hardcover), United States, January 1977 -307p.
23. Stephen King *The Stand* POCKET BOOKS, a division of Simon & Schuster Inc. 1230 Avenue of the Americas, New York, NY 10020 Copyright © 1999 by Stephen King - 669p.

Summary

Tetiana Popovych

DESCRIPTION OF THE EMOTIONAL CONCEPT FEAR (on the material of modern English fiction)

The article establishes gender peculiarities and means of description of the emotional concept FEAR in the modern English

fiction. Description of emotional state FEAR is carried out with the help of descriptive expressions which contain the characteristic information based on the objective data.

Key words: emotional concept, description, gender specificity of the emotional concept FEAR, English fiction.

ДЕСКРИПЦІЯ ЕМОЦІЙНОГО КОНЦЕПТУ FEAR/СТРАХ

**(на матеріалі сучасного англомовного художнього
дискурсу авторів-чоловіків та авторів-жінок)**

Визначаються гендерні особливості й засоби опису емоційного концепту СТРАХ у сучасній англійській художній літературі. Опис емоційного стану СТРАХ здійснюється за допомогою описових виразів, що вміщують характерну інформацію, яка ґрунтується на об'єктивних даних.

Ключові слова: емоційний концепт, опис, гендерна особливість емоційного концепту СТРАХ, англійська художня література.

ДЕСКРИПЦІЯ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО КОНЦЕПТА FEAR/СТРАХ

**(на матеріалі сучасного англоязычного
художественного дискурсу авторів-мужчин
и авторів-женщин)**

Определяются гендерные особенности и способы описания эмоционального концепта СТРАХ в современной английской художественной литературе. Описание эмоционального состояния СТРАХ осуществляется с помощью описательных выражений, содержащих характерную информацию, что базируется на объективных данных.

Ключевые слова: эмоциональный концепт, описание, гендерная особенность эмоционального концепта СТРАХ, английская художественная литература.

Esenova, Orazgozel, Metaphorical Conceptualisation of Anger, Fear and Sadness in English. Doctoral dissertation. Abstract. Most emotion concepts that people use in their everyday lives are metaphorically structured and understood. Therefore, the study of metaphor becomes significant for adequate understanding of emotional reality. This thesis, written within the framework of cognitive linguistics, examines the metaphors of anger, fear and sadness embedded in the conceptual system of English speakers and explores the role of various bodily and cultural factors in the creation of those metaphors